

Világvége előtt: Jó estét!

Az újvidéki Asocijacija Apsolutno csoport tematikus kiállításstrilógiája
az újvidéki Vajdasági Modern Művészetek Múzeumában,
2015 januárjában-februárjában

Szívből utálok a politikát akár csak érintőlegesen is említeni. Még ha valami mélységesen tetszik vagy nem tetszik, akkor is. Az 1993 és 2005 közt fennálló és alkotó újvidéki (és ebben szinte kuriózum) konceptualista csoport munkáit elemezgetve, értelmezési tartományait feszegetve azonban legalább minimálisan, de rá vagyok kényszerülve.

E csoport tagjainak zöme ígéretes szobrászkarrierjét sutba vágva hirtelen átevezett a konceptualizmus, még hozzá a politikai olvasatú, akkoriban zömmel durván provokáló konceptualizmus bizonytalan vizeire.

A múzeumban munkáik csak egy része lett kiállítva, noha a többi, immár egy-két évtizednyi vagy majd egy-két évtizednyi távolság nem tette többi alkotásukat sem dokumentumérték és korrajz, létérzés, látélet, kommentár stb. szempontjából érdektelenné. De maradjunk ezúttal a kiválasztott-kiállított munkáknál és azok három tematikus csoportba válogatásánál.

Első benyomás: a múzeum bejáratában mindhárom tárlatvariáns kiállítási ideje alatt szünet nélkül, nagy kivetítőn tekinthette meg a látogató a folyamatosan ismétlődő, vagyis mintegy a teljes káosz tömkeleg-zavara felé haladó, majd ismét követhető, a legkülönbélebb nyelveken (magyarul is) hallható-látható tv-híradó kezdetét, a Jó estét! mondatot, és az ezzel a kép/hanganyaggal digitálisan eljátszogató, ismétlődő, részleteiben megtörő s ezzel új minőséget létrehozó, artistikus káosz-bőségéből fokozatosan zűrzavarba, majd egymást kioltó, teljes elfedésébe hajló, 1996-ban létrejött *Jó estét!* című video art munkát, utána jelezve: az évszám csalóka, valójában 0004-et írunk, a világvége előtti visszaszámlálásra figyelmeztetnek bennünket, mintegy mellékesen.

62 (Hogy anno a számítógépek által vezérelt világunkban két utóbbi nulla okozta problémákat milyen hullakomolyan vették, elég visszaemlékezni

az akkori tévéhíradók, újságcikkek komoly zavarokat jósoló prognózisaira, s e sorok írója személyesen ismer olyan emberpéldányt, aki csak 2000 után akarta elkészíteni a diplomamunkáját, mert „mi lesz, ha...” [persze, hogy ez mennyire tartozik az emberi pszichopatológia és mennyire az akkori általános hisztériakeltés körébe, nem az én dolgom eldönteni]. Tény, hogy bő 47 évem alatt már előtte is, utána is túléltem helyes kis „apokalipsziseket”.)

Mindenesetre a *Jó estét!* című videoalkotás, humoros felhangjai ellenére is, akkoriban hordozott valami baljóslatút.

Aki még emlékszik a 90-es évekre kies tájainkon, annak főlegesen bármit is részleteznem.

Maradjunk annyiban: az Apsolutno folyamatosan visszaszámlált, 2000 után pedig a 0001, 0002 stb. módon előreszámlált, esetleg azt jelezve – kába gondolat –, hogy a világvége talán csak egy folyamat, valami útközbeni mellékes, amit talán észre sem veszünk.

Természetesen sok egyéb olvasat is lehetséges.

Már maga a tárlattrió egységes gyűjtőcíme: *Abszolút most* is egész se-regnyi nyugtalanító gondolatfutamot vált ki abban az érdeklődőben, aki hajlandó akár csak egy kicsit is elgondolkodni rajta. Eljátszogatás Újvidék nevének tükörfordításával és e tükörfordítás fokozásával, esetleg az orwelli „kétértelem” játékaként ránézve a naptárra ismét visszarepít bennünket egy ne-adj-isten korba, vagy épp egy sikongva várt, netán paralel, egymás melletti, egymást teljesen kizáró, békésen megférő idők, történelmek, történelemvariánsok szimbiózisára utal, sőt, akár arra, hogy mindaz, amivel foglalkozik, akár meg sem történt, talán mindez csak egy sosemvolt korszakba merülés fantáziajátéka, beleértve a talán teljesen fiktív mát is, és még folytathatnám a játékot...

Maradjunk a szilárd – esetleg csak annak tűnő, valójában teljesen virtuális – talajon.

Arról sem megfeledkezve, hogy a tárlat megálmodói nem spéci szerbiai, nem is exjugoszláv, hanem kelet-európai kontextusba helyezik az Asocijacija Apsolutno műveinek értelmezését, gondolati struktúráik felfejtését, legfeljebb annyit hozzátéve, hogy „errefelé volt az elmúlt húsz-egynéhány év a legdrasztikusabb, leglemeztelenítettebb”.

A tárlat-triumvirátus első része a *Halál* címet viseli.

Itt két videoalkotás fogad bennünket. Az első, az *Abszolút halott* címet viselő, két, az embargó miatt soha teljesen el nem készült, de már rozsdás, részben kilyukadt óceánjáró „felfedezésére” invitáló rövidfilm. Két halvaszületett óceánjáró a Dunán ringva, tökéletesen célt és értelmet veszítve, amint a csoport tagjai rövid, kamerával kísért körút után kifeszítik a „Ne

közelíts! Abszolút halott!” feliratot, olyan sárga műanyag csíkokra nyomtatva, amilyeneket Újvidéken az épülő objektumok, a romos, de (még?) lebontatlan épületek (a nemkívánatos éjszakai látogatók elriasztása miatt), esetleg a kisebb vagy nagyobb büntények, közlekedési szerencsétlenségek helyszínein szokás látni.

E mű mellett az „*a.trophy*” címet viselő, szintúgy állandóan ismétlődő filmecke, amely az – akkor is, most is Horvátországhoz, de egy bizonytalan korszakban – talán – Szerbiához tartozó, és néhai szerbiai-jugoszláv pénzekből a Kopácsi-réten 1981-ben forgatott *Az utolsó oázis* című természetfilm egy egészen rövid szegmentumát ismétli a végtelenségig: azt a pillanatot, amikor a szarvas önként megválnak ékességétől, az agancsától. Ez a pillanat a szarvas számára azt szimbolizálja, hogy immár átlépett abba a korba, amikor már öregszik, tekintélyvesztését is jelenti a többi szarvas között, ugyanakkor – éppen ez a gesztus menti-mentheti meg az életét, ugyanis maga a puszta agancs, halott szarvas koponya nélkül – nem trófea többé, vagyis ezt az állatot már sosem fogják sportból, a trófeájáért lelőni.

Az atrófia ugyanakkor egy bizonyos szerv elhalását vagy izomsorvadást jelent, akár a kort, akár mondjuk a mozgáshiányt okolva (a szabadabb képzettársításokat ezúttal meghagyom másoknak).

Ne felejtjük el, e természetvédelmi régió környékén nagyon véres harcok folytak. És úgy mellékesen: a kelet-európai politikusok, köztük Josip Broz Tito is szenvedélyes vadász volt. Ugyanakkor éppen ezt a pillanatot lefilmezni rendkívül ritka alkalom. És hogy mi minden történt a film elkészítése és a szerb–horvát háború lezárása közt akár a védett szarvasállománnyal, akár az egész Kopácsi-réttel, arról kérdezzenek meg valaki mást, hozzáértőbbet.

Amúgy mellékesen a *Trófea-Atrófia* című mű éppen a kosovói háború idején készült. De maradjunk inkább a komplett kelet-európai kontextusnál. A mába pillantva az ilyen olvasat is elég érdekes.

A második kiállítászelet a *Konfúzió* nevet kapta. Az első mű is hasonló című: *A konfúzió szemiotikája* címet viseli. Itt olyan, a nem is oly régi létből ellesett mikrojelzés-fotósorozat fogad bennünket – melynek csak egy részével foglalkozom –, ahol a fejekben, de az országos intézményrendszerben való teljes káosz képe tárul elénk. Vegyük példának az autók rendszámabláit, megspékelve az országhoz tartozást jelző matricákkal.

Akad itt minden: mivel a rendszámablákról kies tájainkon sokáig nem távolították el az apró vörös csillagot, és – noha presztízs-, gazdasági és egyéb okokból még egy ideig mifelénk megtartották a Jugoszlávia elnevezést, ami igen komikus volt az „államalkotó” nemzeti identitás (termé-

szetesen csak az államilag támogatott nemzeti identitásvariáció, aminek ecsetelésére nem térnek ki, és amit sok „államalkotó” is csípőből elutasított) erőltetésével a média zömén keresztül (tisztelet a kivételeknek, pl. az Asocijacija Apsolutno tagjait is beleértve) és a néhai ex-Jugoszlávia, valamint Tito elnök máig létező kultuszáig, nem beszélve tömérdek apró magán-konfúzióig egyetlen emberen belül is, s mindez nagyjából kollektív... A rendszámablák magánmegoldásai változatosak: sok helyütt szimplán kivágták az immár anakronisztikus vörös csillagot, van, ahol szerb címert applikáltak a helyére. Hogy még érdekesebb legyen a dolog, a lefényképezett rendszámábla montenegrói, és az akkor már Podgoricává visszaváltoztatott, de a rendszámablán még Titogradként szereplő fővárosuk szerepel... Van, ahol szívet biggyesztettek a pentagramma helyére, s az országmatrixa is, hol YU, hol SER, esetleg V, Vajdaságra utalva (Vajdaság Állam?), de van olyan is, ahol Szerbia mint az EU tagállama van a fantáziadús öntapadóba álmódva (gyárilag, hogy hol, ne kérdezzék).

Mint mondtam már, ez csak egy morzsányi abból a káoszából, ami minden szinten nyakon zúdított bennünket. Hogy mi kavargott és mi kavargog máig a fejekben (amit eufemisztikusan tranzícióra való konstans adaptációnak neveznek), az a mélypszichológia birodalma.

Igaz, van olyasmi a katalógusban, hogy pl. Németország újraegyesülése után a néhai NSZK lakosai csak kevés változást vettek észre, míg a volt NDK polgárainak – és ezt egész Kelet-Európára ki lehet vetíteni – „újja kellett alkotniuk önmagukat”.

Ennek újabb bizonyítéka a *Le Quattro Stagioni* című alkotás, ami tulajdonképp a négy csoporttag négy fotójával az év négy évszakában, XIX. századi ruhákban, korhű biciklivel pózolván egy érdekes helyen, Zombor pravoszláv temetőjében, ahová a II. világháborúban helyi szinten elhunyt – partizánokat vagy szovjet vöröskatonákat temettek, ne kérdezzenek – de emlékművel megspékelve helyezték őket örök nyugalomra. Vagyis a XIX. század jövőbe vetett hite által „csillogó tekintettel”, akkori kerékpárral, ott, ahol koegzisztál a pravoszláv kereszt és a vörös csillag, „egy sajátos, helyi találmánnyal, a korhű kerékpár egy kukoricacsővel a bicikli hátsó küllői között, mintegy elősegítvén a gyorsabb haladást”, vagyis újabb ideológiai-identitásbeli kakofónia, a szemlélővel való ironikus összekacsintással. (Később, modifikálva, ez az alkotás még visszatér.)

A Balkánon címre hallgató videoart egy fekete-tengeri helyszín felvétele, nyugaton, ezúttal az USA-ban már nem kompatibilis technológiával átjátszva, majd ismét – ezúttal más formátumban – videomunkává visszavarázsolva... A nem kompatibilis műszaki szabványok csak egyet eredményezhettek: havazó képernyőt, vagyis értéktelen, kivehetetlen, dekódol-

hatatlan és használhatatlan tartalmat/végterméket. Itt érdemes elgondol-
kodni (többek közt) a kulturális, mentalitásbéli stb. kódok Kelet és Nyugat
közti, gyakran áthatolhatatlan különbségeire, ami – olykor, mint sugallja a
mű – a legelemibb kommunikációra való képtelenséget is eredményezheti.
Mellékesen e sorok írójában felmerült, mi az, hogy Kelet, és mi az, hogy
Nyugat, netán Észak/Dél, nem is annyira távol... a gondolati játék tovább
is utaztatható, olykor talán hasonló eredménnyel.

A harmadik, végső szakaszának a custosok a *Kiárusítás* (személy sze-
rint felmerült bennem a végkiárusítás szóösszetétel is, de aztán elhesse-
gettem magamtól) fantázianevet adták. Hisz tulajdonképpen – ezt sugall-
ja a tárlat utolsó harmada – minden, de minden eladó (és talán eladható).

Az Apsolutno formáció egyik ilyen tárgyú munkája az EU külső ha-
tárátkelőinek, valójában határainak ellátása és fotódokumentálása egy-egy
„Human”, és alatta az adott ország nyelvén az „ember” szóval. Hogy pon-
tosan ki található az EU-n belül és kívül, jórészt determinál(hat)ja az il-
lető sorsát. Természetesen erősen kétlem, hogy a csoport tagjai az EU-ra
mint kizárólagos mézesbödönre gondol(hat)tak, de hogy pl. valaki Skan-
dináviában, a Benelux államokban stb., vagyis a „hagyományos” nyugaton,
az EU keleti részén, netán Európa maradékán születik és él (hadd ne tér-
jek ki még délebbre, keletebbre, mert beleborzongok)... nos, az már akár
egy tábla csokoládé vagy egy dezodor vásárlásakor determinál. Mindhá-
rom régió ugyanazt a terméket egyre drágábban és magától értetődően
egyre rosszabb minőségben veheti meg. Eleve úgy gyártják. A, B, C régió
és változat. De hagyjuk ezeket a mocsaras vizeket.

Következő kiállított munkájuk egy interaktív számítógépes játék, ami-
vel a nyugat-európai „vásárló” – már ha van rá gusztusa – még születése
előtt mintegy „megvehet” egy még meg sem született kelet-európai mű-
vészt, annak személyiség-esszenciáját – ha netán időközben meg nem hal –
szabadon gusztálva, ez kell-e éppen neki, esetleg valaki, aki egy hangyá-
nyira különbözik. (E sorok írója természetesen elhatárolódik bármifé-
le Nyugat-ellenes, vagy éppen bárki ellenes megnyilvánulástól, vagy akár
annak gondolatától. Mindenki számára van hely.)

Végül a már említett, *Le Quattro Stagioni* című mű új, reciklált válto-
zatban. Ugyanis minden, még a konfúz, kaotikus múlt, az összes hozzá és
nem hozzá kapcsolatos emlékekkel együtt is – ha másképp nem – újracsoma-
golva eladható. Ugyanazok a már elemzett képek a korszerű számítógépes
eljárásoknak hála, gobelinekre lettek átprintelve, melyeket aztán professzi-
onális gobelinhímzők be is fejeztek. Mind a négy kép egyszerre elegáns-
nak és ódonnak ható, de valójában olcsó, aranyozott tucatkeretekbe lett
foglalva, nem kell rá törekedni, hogy valóban méregdrága legyen maga a

keret is..., hisz valaki így is megveszi őket. Ha rájuk mosolyog a szerencse, akár igen komoly összegért.

És végül, egy egészen lényegtelen apróság, amely áthidal múzeumot és személyes valóságot: a katalógusban az első, nyugati – abszolút profi – művészettörténész azon háborog, hogy Jekatyerinburgban járva „Hajat vásárolok!” feliratú plakátokra bukkant. Hiszem, hogy elborzadt, és joggal. A katalógusban egy ilyen orosz, illetve szerb plakátocska is szerepel. Jómagam tegnap, cigarettavásárláskor, a házamtól maximum ötvenméternyire egy ugyanilyen plakátra lettem figyelmes.

És csak mosolyogtam, mert akkor, mint védekezési mechanizmus, ez ugrott be.

Hiába, ha a három résztárlat-címet, a *Halált*, a *Konfúziót* és a *Kiárúsítást* mint összevont létállapotot bizonyos fokig egymásba is csúsztathatom, legfeljebb hülyén mosolyoghatok. Mert – tetszik ez valakiknek vagy sem, de – állítólag az Abszolút Most komplex birodalmában, megspékelve a *Halál* vicсорával, melyet talán észre sem veszünk a *Konfúziótól* – valóban minden, de minden eladó, miközben azon kevés környékbélire, akiket még észreveszünk – és viszont – műmosollyal rávigyorgunk: Jó estét!

